

4. Міжнародне та національне нормативно-правове забезпечення морської безпеки

Legal mechanisms of industrial fishing control as an element of marine environmental security

Юридичні механізми контролю за промисловим рибальством як елементом забезпечення морської екобезпеки

Ilina Anna Oleksandrivna

Senior lecturer at the Department of Civil Law Disciplines, institute of Law and Security, Odessa State University of Internal Affairs
Department of Environmental Law,
Odessa, Ukraine

Ільїна Анна Олександрівна

Старший викладач кафедри цивільно-правових дисциплін інституту права та безпеки Одеського державного університету внутрішніх справ
м.Одеса, Україна

Морська екологічна безпека посідає стратегічно важливе місце у системі національної та регіональної безпеки, оскільки стан морських екосистем визначає рівень продовольчої, економічної та екологічної стабільності держав Балто-Чорноморського регіону. Одним з ключових чинників, що впливають на якість морського середовища, є інтенсивність та характер промислового рибальства, яке, за відсутності належних механізмів контролю, здатне призвести до виснаження морських ресурсів, деградації біорізноманіття та порушення екологічної рівноваги.

Міжнародно-правова база контролю за рибальством ґрунтується на положеннях Конвенції ООН з морського права 1982 року, Угоді про виконання положень Конвенції щодо збереження транскордонних рибних запасів 1995

року, документах ФАО, а також регіональних угодах, спрямованих на боротьбу з незаконним, непідзвітним та нерегульованим (ННН) промислом. Ці акти встановлюють принципи екосистемного підходу, раціонального використання водних біоресурсів, зобов'язання держав щодо моніторингу діяльності своїх суден та співробітництва у сфері збереження морських ресурсів [1, с. 12; 4].

Важливою міжнародною ініціативою є Угода ФАО про заходи держав порту 2009 року, яка передбачає посилену інспекційну діяльність, обмеження доступу в порт для суден-порушників та обмін інформацією між країнами щодо діяльності флотів. У ЄС значну роль відіграє Спільна рибальська політика, яка запроваджує науково обґрунтовані квоти, суворі звітні процедури та електронні системи моніторингу [6].

Національні механізми контролю включають дозвільну систему, встановлення квот, сезонних заборон, територіальних обмежень, спеціальні правила щодо знарядь лову, інспекційну та прикордонну діяльність, а також адміністративну та кримінальну відповідальність за порушення правил промислу. Важливим компонентом сучасного контролю є використання супутникового моніторингу (VMS), системи автоматичної ідентифікації (AIS), електронних журналів промислу, а також створення інтегрованих інформаційних систем для обміну даними між державними органами [2, с. 45; 8].

У країнах Балто-Чорноморського регіону зберігаються серйозні проблеми у сфері контролю за промисловим рибальством:

- високий рівень браконьєрства;
- незаконний вилов цінних видів (осетрові, камбала, скумбрія);
- надмірне навантаження на екосистеми малих морів;
- недостатня технічна оснащеність контролюючих органів;
- зниження ефективності моніторингу в умовах військових дій;

– руйнування гідробіонтів і кормових баз через мінування акваторій та забруднення від вибухів боєприпасів [3, с. 67].

Окремо варто зазначити, що сучасні військові загрози у Чорному морі спричинили суттєве погіршення екологічної ситуації: внаслідок бойових дій відбувається забруднення нафтопродуктами, важкими металами, пластиками, руйнуються екосистеми нерестилищ та міграційні маршрути риб. Це вимагає запровадження комплексних законодавчих рішень, які поєднують екологічний та безпековий вимір морської політики [7].

Ефективний юридичний контроль у сфері промислового рибальства повинен охоплювати такі напрями:

1. Удосконалення законодавства у напрямку гармонізації з міжнародними стандартами.
2. Розвиток спільних регіональних механізмів моніторингу, включно з обміном оперативними даними.
3. Запровадження електронних систем відстеження вилову – від моря до кінцевого споживача (traceability).
4. Посилення відповідальності за ННН-промисел, включно з конфіскацією суден та заборонаю виходу в море.
5. Розвиток природоохоронного патрулювання у взаємодії з військово-морськими силами та прикордонною службою.
6. Наукове забезпечення рішень у сфері квотування та сезонних обмежень.
7. Фінансова підтримка сталого рибальства, зменшення шкідливого впливу промислових технологій.

Таким чином, юридичні механізми контролю за промисловим рибальством виступають ключовим інструментом збереження морського біорізноманіття, протидії екологічним загрозам та забезпечення морської екобезпеки держав регіону. Подальший розвиток міжнародної та національної правової бази, а

також підвищення ефективності інституційного контролю є необхідною умовою сталого використання морських ресурсів та охорони морського середовища.

Література:

1. United Nations Convention on the Law of the Sea. UN, 1982.
2. FAO. Code of Conduct for Responsible Fisheries. Rome: FAO, 1995.
3. European Commission. Illegal, Unreported and Unregulated Fishing Report. Brussels, 2023.
4. Agreement for the Implementation of the Provisions of the United Nations Convention on the Law of the Sea relating to Straddling Fish Stocks and Highly Migratory Fish Stocks, 1995.
5. FAO. Port State Measures Agreement. Rome: FAO, 2009.
6. European Parliament. Common Fisheries Policy: Implementation Review. Brussels, 2022.
7. UNEP. Environmental Consequences of Military Activity in the Black Sea Region. Geneva, 2023.
8. OECD. Fisheries Monitoring, Control and Surveillance Systems. Paris, 2021.
9. International Maritime Organization. Guidelines for the Application of AIS for Fisheries Management. London, 2020.
10. HELCOM. Fisheries and Environmental Impact Report. Helsinki, 2021.